

16. Знаки української етнокультури : словник-довідник / [авт.-уклад. В. В. Жайворонок]. – К. : Довіра, 2006. – 705 с.
17. The Facts On File Encyclopedia of Word and Phrase Origins, / [by Robert Hendrickson]. – 4th ed. [updated and expanded]. – New York : Facts On File Inc., 2008. – 948 p.
18. Галицько-руські народні приповідки : У трьох томах. / [зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко]. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – Т. 1-3.
19. Dictionary of English Colloquial Idioms / [F. T Wood, R. Hill]. – London : The Macmillan Press Limited. 1979. – 354 p.

УДК 81”373.423:001.4:33:811.111

Тагільцева Я.М.
(Полтава, Україна)

ОМОНИМИ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті досліджуються особливості омонімів в економічній терміносистемі сучасної англійської мови. Вивчається явище омонімії в межах даної терміносистеми та омонімічний зв'язок з іншими тематичними шарами лексики. Омонімія розглядається як на лексичному, так і морфемному рівнях.

Ключові слова: терміносистема, омонім, лексема, морфема.

В статье проводится исследование особенностей омонимов в экономической терминосистеме современного английского языка. Изучается явление омонимии в пределах данной терминосистемы и ее омонимическая связь с другими тематическими пластами лексики. Омонимия рассматривается как на лексическом, так и морфемном уровнях.

Ключевые слова: терминосистема, омоним, лексема, морфема.

The article deals with the research of homonyms in economic term system of modern English. Homonymy is studied within the given term system and in connection with other thematic lexical layers. Homonymy is considered both on lexical and morphemic levels.

Key words: term system, homonym, lexical item, morpheme.

Англійська мова є таким засобом спілкування, що об'єднує багато сфер людського життя: соціальну, політичну, спортивну, економічну та ін. У зв'язку з цим виникає інтерес до вивчення терміносистем як мовних структур, особливостей їх побудови, специфіки функціонування та використання.

Об'єктом нашого дослідження виступає економічна терміносистема сучасної англійської мови, яка за влучним спостереженням І.О. Пушкарьової «реалізує свою комунікативну функцію у практичній, науковій і навчальній комунікаціях. Практична комунікація

відбувається на біржі, в торговій сфері, в підприємстві й бізнесі, економіці промисловості й будівництва. Наукова комунікація здійснюється у постійному розвитку різноманітних галузей економічної науки, наукових напрямів і теоретичних шкіл. Що стосується навчальної комунікації, то сама назва визначає її сферу функціонування, а саме, вищі й середні навчальні заклади, що займаються підготовкою економістів» [1: 27-26].

У сучасному мовознавстві науковці займаються вивченням економічних терміносистем різних мов. Так, існують наукові розвідки економічних терміносистем англійської (І.О. Пушкарьова), французької (О.Д. Адоніна), російської (І.О. Пушкарьова) мов. Нашою метою є дослідити специфіку явища омонімії в економічній терміносистемі сучасної англійської мови.

Велика кількість омонімічних одиниць у мові свідчить про тенденцію збереження і стійкості даних елементів. Омонімія – це своєрідний спосіб прояву словникового складу мови поряд із синонімією, антонімією, паронімією та ін. Л.В. Махаловський відзначає, що на сьогодні омонімія залишається менш вивченою, ніж інші прояви асиметрії мовного знака – такі як полісемія, синонімія, антонімія [2:3]. Явищу омонімії в сучасній англійській мові присвячені дисертаційні дослідження Д.М. Новікова (2001), І.С. Губанової (2010) та ін.

Слід зауважити, що у сучасному мовознавстві не існує єдиної класифікації омонімів. Згідно з класичною класифікацією омоніми розподіляються на повні (у котрих співпадає вся система форм) та часткові (у котрих збігаються за звучанням не всі форми); прості (непохідні слова, що мають однакове звучання) та похідні (що виникли в процесі словотвору); омофони (слова, що звучать однаково, проте по-різному пишуться), омографи (слова, що збігаються за написанням, але не за звучанням) та омоформи (що співпадають фонетично лише в окремих формах).

Учений Д. Лайонз [3] розробив власну класифікацію омонімів. Він виділяє абсолютні омоніми, які не повинні бути пов'язані за своїм значенням, усі їх форми повинні бути ідентичними, які, в свою чергу, повинні бути граматично еквівалентними, та часткові омоніми, у яких є ідентичність однієї форми та виконуються одна або дві умови, зазначені для повних омонімів.

В. Скіт [4] класифікував омоніми на основі їхньої звукової та графічної оболонки, в результаті чого виділив наступні групи: 1) абсолютні омоніми – із спільною звуковою та графічною оболонкою; 2) омографи; 3) омофони.

О.І. Смирницький [5] виокремив дві групи омонімів: повні – що належать до однієї частини мови і мають однакові парадигми й часткові, які розподілив на такі підгрупи:

– прості лексико-граматичні (одна частина мови, парадигми якої мають одну форму):
to found – found;

– складні лексико-граматичні (різні частини мови, що мають однакову форму в своїх парадигмах): made-maid, bean-been;

– лексичні (слова однієї частини мови, що є однаковими лише в початковій формі):
to can – can.

В економічній терміносистемі сучасної англійської мови ми виділили наступні групи омонімів:

1) повні: іменники (assets – активи, assets – капітал, майно; cash – готівка, cash – обладка з готівкою; change – задача, change – біржа; deal – певна кількість, deal – угода); дієслова

(decline – знижуватися, decline – відхилити; exploit – експлуатувати, exploit – розробляти (родовище)); прикметники (easy – вигідний, easy – той, що не маю попиту (про товар), express – чітко виражений, express – терміновий);

2) часткові, серед яких найчастіше зустрічаються слова, що належать до різних частин мови, проте графічно і фонетично ідентичні. В даній групі ми виділили такі омонімічні моделі: іменник – прикметник (capital – капітал, capital – головний, fine – штраф, fine – високоякісний); іменник – дієслово (demand – попит, demand – вимагати); дієслово – прикметник (even – вирівнювати, even – рівномірний, fit – пристосовувати, fit – той, що відповідає вимогам); іменник – прийменник (failing – невдача, failing – за відсутності).

Окремо слід відзначити повні омоніми, представлені складними словами, а саме у таких моделях складних слів, як:

– іменник + іменник (loan-holder – позикодержатель, loan-holder – кредитор по заставній, pipeline – трубопровід, pipeline – процес розробки, share-list – список акцій, share-list – курсова таблиця на фондовій біржі);

– іменник + прикметник (fee-simple – безперечне право власності, fee-simple – земельна власність, отримана в спадок, з повною свободою розпорядження);

– дієслово + прийменник (take-over – прийом (товару), take-over – придбання контрольного пакета акцій, take-off – підйом, take-off – знижка);

– іменник + прийменник (rake-off – комісійні, rake-off – прихований дохід, roll-over – рефінансування, roll-over – подовження терміну кредиту шляхом випуску нових боргових зобов'язань);

– трикомпонентне слово (salesmanship – професія торговця, salesmanship – збут)

У системі економічної термінології сучасної англійської мови виділяємо також омофони, що мають свої відповідники в інших терміносистемах: buy – by – by (купувати, до побачення, біля), cash – cache (сховище, готівкові гроші), sell – cell (продавати, клітина), council – counsel (нарада, адвокат), fair – fare (справедливий, ярмарок, плата за проїзд), loan – lone (позика, самотній), profit – prophet (прибуток, пророк), sale – sail (розпродаж, вітрило), sum – some (сума, деякий).

Лексичні одиниці економічної терміносистеми сучасної англійської мови мають омонімічні еквіваленти і в інших терміносистемах:

– юридичній: capacity – ємкість, capacity – дієздатність; examination – перевірка, examination – слідство;

– побутовій: ceiling – стеля, ceiling – максимальна ціна; drop – роса, drop – зниження, знижатися; engage – займатися чимось, engage – приймати на роботу; break – перерва, break – різке падіння цін; bubble – шахрайське скуповування цінних паперів, bubble – бульба;

– медичній: drug – ліки, наркотик, drug – залежаний товар, injection – ін'єкція, injection – внесок (грошей в економіку);

– біологічній: eagle – орел, eagle – старовинна американська золота монета в 10 доларів, seal – печатка, seal – тюлень;

– ботанічній: branch – гілка, branch – галузь; slip – саджанець, slip – знижуватися (про ціни)

– аграрній: bull – бик, bull – спекулянт; slaughter – забій (худоби), slaughter – збитковий продаж.

Відзначимо також омонімічний зв'язок складних слів економічної тематики з іншими терміносистемами: *run-off* – дострокове зняття з грошового рахунку, *run-off* – стік води, додаткова гра після нічийного результату; *setback* – зниження цін, *setback* – западина, обріз стіни, невдача; *software* – програмне забезпечення, *software* – вантаж і паливо, послуги нематеріального характеру.

Спостерігаємо явище омонімії на рівні економічної терміносистеми та лексики повсякденного спілкування. Тут ми виділяємо омонімічні прикметники: *ready* – готовий, *ready* – ліквідний, *strong* – міцний, *strong* – що характеризується високими показниками, *soft* – м'який, *soft* – пільговий.

Відзначимо, що економічні терміни сучасної англійської мови мають свої омоформи (слова, що збігаються зі звучанням з іншим словом в деяких граматичних формах) і в інших тематичних шарах лексики. Тут ми виділяємо такі омонімічні комбінації, як:

- дієслово минулого часу та початкова форма дієслова: *fined* – *find* (оштрафував – знайти);
- дієслово минулого часу та найвищий ступінь порівняння прикметника: *leased* – *least* (орендував – найменший);
- дієслово минулого часу й іменник: *sent* – *cent* (послав – цент);
- дієслово та вищий ступінь порівняння прикметника: *higher* – *hire* (вищий – наймати);
- множина іменника і початкова форма дієслова (*rays* – *raise* (промені – підвищувати)).

Омонімічними можуть бути не тільки лексеми, а й морфеми, що ми спостерігаємо в терміносистемі економічної тематики. Так, префікс *in-* відповідає українському *в-*, позначає всередині: *incomings* – надходження, *inland* – внутрішній (про торгівлю), *input* – внесок, має негативне значення (відповідає українському префіксу *не-*): *inconvertible* – неконвертований, *inelasticity* – нееластичність, *inefficiency* – неефективність.

Префікс *un-* також використовується з негативною семантикою (*unmanufactured* – необроблений, *unprofitability* – нерентабельність, *unstable* – нестійкий), має значення відсутності (*unstamped* – без печатки) та може відповідати українському еквіваленту роз- : *unlade* – розвантажувати, *unpack* – розпакувати, *unshipped* – розвантажений.

Морфема *sub-* найчастіше має свій відповідник в українській мові під- або суб- (*subcommittee* – підкомітет, *subdivision* – підрозділ, *sublet* – суборенда, субкредит – *subloan*), проте в економічній терміносистемі вона також омонімічна і може виступати з негативним значенням (*substandard* – нестандартний, неякісний).

Відзначається омонімією префікс *over-*. Одним з його значень є «надмірно», «занадто», його український еквівалент – пере- (*overburden* – перевантажувати, *overdraw* – перевищувати залишок банківського рахунку, *overestimate* – занадто висока оцінка). Водночас *over-* має негативну семантику (*oversight* – недогляд, помилка, *oversize* – нестандартний розмір).

Доходимо висновку про те, ще явище омонімії є яскраво вираженим як в англійській мові в цілому, так і в її економічній терміносистемі зокрема. У мові відбувалися і продовжують відбуватися зміни, пов'язані з явищем омонімії. Простежується як внутрішня омонімія (в межах економічної терміносистеми), так і зовнішня (омонімічний зв'язок економічних термінів з термінами інших тематичних шарів лексики). Це свідчить про постійний мовний розвиток і збагачення та зміцнює статус англійської мови як засобу міжкультурної комунікації, зокрема в економічній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пушкарева И. А. Экономическая терминосистема как метаязык описания мир-системы (на материале английского и русского языков): дис. ...кандидата филол. наук: 10.02.19 [Электронный ресурс] / И.А. Пушкарева. – Барнаул, 2006. – 198 с. – Режим доступа: newstar.rinet.ru
2. Махаловский Л.В. Теория лексической и грамматической омонимии / Л.В. Махаловский – М., 2007. – 248 с.
3. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику / Дж. Лайонз. – М.: Прогресс, 1978. – 544 с.
4. Дубенец Э.М. Современный английский язык. Лексикология: Пособие для студентов гуманитарных вузов / Э.М. Дубенец. – М./СПб.: ГЛЮССА/КАРО, 2004. – С.126-131
5. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка / А. И. Смирницкий. – М.: ИЛ, 1956. – 296 с.

УДК 81'367.2

Житар І.В.
(Київ, Україна)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЯК ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У ТЕКСТАХ НАУКОВОГО СТИЛЮ

У статті досліджено функціонування вставлених конструкцій як засобів реалізації інтертекстуальності у текстах наукового стилю. Розглянуто випадки, коли вставлені конструкції доповнюють «ініотекстовий» компонент (така вставлена конструкція стосується інтертекстуального компонента у базовому реченні) або функціонують як самостійні носії інтертекстуальності.

Ключові слова: вставлені конструкції, науковий стиль, стилістичні функції, інтертекстуальність (інтерсеміотичність).

В статті проаналізовано функціонування вставлених конструкцій в ролі реалізаторів інтертекстуальності (інтерсеміотичності) в текстах наукового стилю. Розглянуто випадки, коли вставлена конструкція доповнює інтертекстуальний компонент в базовому реченні або функціонує як самостійний реалізатор інтертекстуальності.

Ключевые слова: вставленные конструкции, научный стиль, стилистические функции, интертекстуальность (интерсеміотичность).

In the paper parenthetic constructions and their functioning as means of intertextual realization in the scientific texts is researched. The cases in which the parenthetic constructions